

Els nous projectes urbanístics

SANT JORDI, per JOSEP M. CLARET i SALA I AGUSTÍ COSTA i CURRIU; PUIG-REIG, per JOSEP M. MIRÓ i RUFÀ I FERRAN BESA i SUBIRATS; GUARDIOLA DE BERGUEDÀ, per ENRIC BARTRINA; GIRONELLA, per REDACCIÓ

EL POBLE DE SANT JORDI

El poble de Sant Jordi, construït totalment de nou, arran de la inundació de Sant Salvador de la Vedella, en motiu de la construcció de l'embassament de la Baells, en el terme municipal de Cercs, va ésser projectat a partir dels condicionants naturals, que es deriven de la pròpia configuració del municipi. Bàsicament la situació fou escollida tenint molt en compte les condicions accidentades del terme i l'escampall de nuclis que conté: Cercs, La Rodonella, Sant Corneli, etc... Existint, com existia, una voluntat de traslladar la gent de Sant Salvador, a un altre lloc que reunís idèntiques característiques de poble, —en comptes, per exemple, d'«encabir-los» dintre de tres o quatre edificis, anodins i despersonalitzats, com els que era costum construir en aquells temps—, el lloc escollit havia de ser tan cèntric com es pogués. El nou poble, potser —almenys aquesta era la intenció— calia dotarlo d'una bona part dels serveis i equipaments culturals, esportius, recreatius, de lleure, etc..., que un poble necessita. Els termes municipals amb barris escampats els és difícil d'assolir-ho, a causa de la desproporció existent entre el cost d'aquests equipaments i serveis, i el nombre total de contribuents. El gran dèficit existent arreu del país dificulta la creació d'instal·lacions dignes a cada barriada, en casos com aquest, de policentrisme, com fóra desitjable. L'estratègia, doncs, al construir Sant Jordi, consistia en muntar la major quantitat possible de serveis en un poble nou, que tindria —geogràficament parlant— una ubicació força cèntrica entre Cercs capital i La Rodonella. Unes bones comunicacions entre els tres nuclis, actualment executades parcialment, facilitarien la consecució de les finalitats proposades.

En l'elecció dels terrenys també es van tenir en compte, les conclusions de l'estudi del municipi, realitzat per un equip de geògrafs de la Universitat de Barcelona. Rebutjada, com s'ha dit abans, la, teòricament possible, solució de concentrar tots els habitatges de Sant Salvdor en dos o tres blocs de grans dimensions, es va optar per la solució molt més lògica i humana, de projectar un nucli urbà, que s'acostés a les característiques dels pobles de la comarca, formats per edificis i cases de poca alçada. Això permetia construir un entramat de carrers i places, força concentrats, que facilitaria mantenir un nivell alt de relació entre els veïns, sense afectar, més del que era inevitable, el nucli humà de Sant Salvador.

Per tant, es va seguir la idea fonamental, de fer un trasllat d'un poble amb tota la seva estructura social, intentant mantenir-ne l'esperit i procurant que el fet de canvi, fos el més suau possible. Tot

M. ESCOBET

Sant Jordi, vista general.

això, sense oblidar les possibilitats, de millora de serveis, esquipaments, i de qualitats de vida, que ens oferia el fet de construir un nucli de nova planta.

El projecte dels edificis del nou poble, es va realitzar individualment, casa per casa, propietat per propietat, de forma que cada casa de Sant Salvador tenia la seva corresponent a Sant Jordi, de la mateixa superfície —excepte en els casos que aquesta era insuficient; alesho-res s'ampliava d'acord amb el Patronat— i seguint un programa pactat amb els usuaris, que intentava millorar l'anterior, adaptant-lo a les necessitats actuals.

Això va permetre, i, fins i tot, canviar algunes relacions de veïnatge, (no massa cordials), o també solucionar problemes familiars de divisió de propietats.

La forma general del poble partia del concepte de crear un nucli central —de més densitat i altura d'edificació— que es materialitzava al voltant de la plaça porxada (amb aires de plaça major), i al llarg del carrer principal que el creua longitudinalment. En aquest sector es van concentrar, tant com va ésser possible, les cases que tenien espais amb activitats terciàries: botigues, bars, etc... Aquesta densitat d'edificació aniria disminuint a mesura que ens allunyem de la Plaça i del carrer principal.

L'adequació a les constants topogràfiques i d'orientació, va acabar de donar forma al conjunt, provocant per un esglaonament de carrers seguint el pendent del terreny.

Es va cuidar especialment l'impacte de la façana del poble que es veu des de la carretera de Guardiola amb l'adequació de les cases a la topografia existent i disminuint l'altura de les edificacions, per fer més suau l'entrega amb el pendent sobtat de la muntanya. Això actualment ha quedat desfigurat, amb algunes construccions, escampades pel vessant, que trenquen l'equilibri i l'ordre del conjunt.

La Plaça Major, porxada, es va projectar de forma que pogués estar tancada a la circulació de vehicles, comunicant-la tangencialment amb el carrer principal. L'edifici que separa la Plaça d'aquest carrer, forma, a nivell de planta baixa, un espai cobert d'ús públic i de molta utilitat.

En aquesta Plaça s'hi van situar els edificis més importants (a Sant Jordi no hi ha Ajuntament, sinó que està situat a Cercs), dels quals el més representatiu és el Centre Cívic, encara no construït, que correspondia a l'edifici de *l'«Hogar del Productor»* existent a Sant Salvador, adaptat a les necessitats actuals. Aquest edifici donaria forma a la Plaça pel costat de migdia, formant un eix que connectaria amb el conjunt escolar, i amb la zona esportiva i Pavelló cobert, situats en un espai enjardinat molt obert al paisatge. L'església es va situar en una plaça més recollida, a un nivell superior al de la plaça major i connectada amb aquesta per mitjà d'un porxo a dos nivells. Aquesta successió d'espais públics comunicats a nivell de circulacions i visualment, acaba amb una placeta molt oberta, encara no urbanitzada, situada gairebé al límit inferior del poble, tractada com a mirador.

Es va projectar la trama de carrers procurant que no quedés excessivament oberta pels extrems, per a obtenir perspectives com més urbanes possible, des dels diferents espais públics, i evitant l'efecte d'acabament brusc en les parts més perifèriques del poble. Amb tot i això però, el paisatge de l'entorn no queda mai menystingut; hi és present, emmarcat per les cases, en places i carrers i sobresortint gairebé sempre, per damunt les teulades.

La disposició de les cases, que conformen les diferents illes, crea uns espais interiors, sempre accessibles per algun dels seus costats, però que actualment encara no són acabats d'urbanitzar. Igualment es va estudiar el tractament a nivell de tancaments i murs, dels jardins que queden davant de les cases. Això no es va poder realitzar, per motius econòmics, en el moment de la construcció de Sant Jordi, i l'estat actual d'alguns d'aquests espais és deixat i inacabat. Aquestes mancances són importants, de cara a l'obtenció dels objectius que ens proposàrem al realitzar el projecte.

El tractament exterior donat a tots els edificis, tant els d'habitatges com els públics, és el mateix: façanes d'obra vista, per tal d'aconseguir una unitat de conjunt, sense trencar amb l'entorn. Aquest material, ens oferia, a més, l'avantatge primordial de la seva bona conservació. (En cas d'haver utilitzat materials fàcilment degradables, l'envelliment —pel fet d'haver-se construït totes les cases al mateix moment— afectaria d'una manera general tot el poble.

La construcció d'un conjunt totalment de nova planta, ens va oferir la possibilitat d'ordenar les diferents instal·lacions, i evitar el desgavell de línies i conduccions existents arreu. La primera intenció fou la de concentrar totes les xarxes en una única galeria de serveis, practicable, situada al centre dels carrers; però la idea va topar amb les dificultats posades per les diferents companyies subministradores, i es va haver d'abandonar, sense renunciar, però, a construir-les soterrades, totes absolutament; fins i tot, el servei de televisió, que es va fer per cable, amb una antena única per a tot el poble, situada al cim del Carbonís, permet l'ampliació de la xarxa a d'altres nuclis del terme municipal i la instal·lació d'una antena parabòlica, com ja s'ha fet actualment.

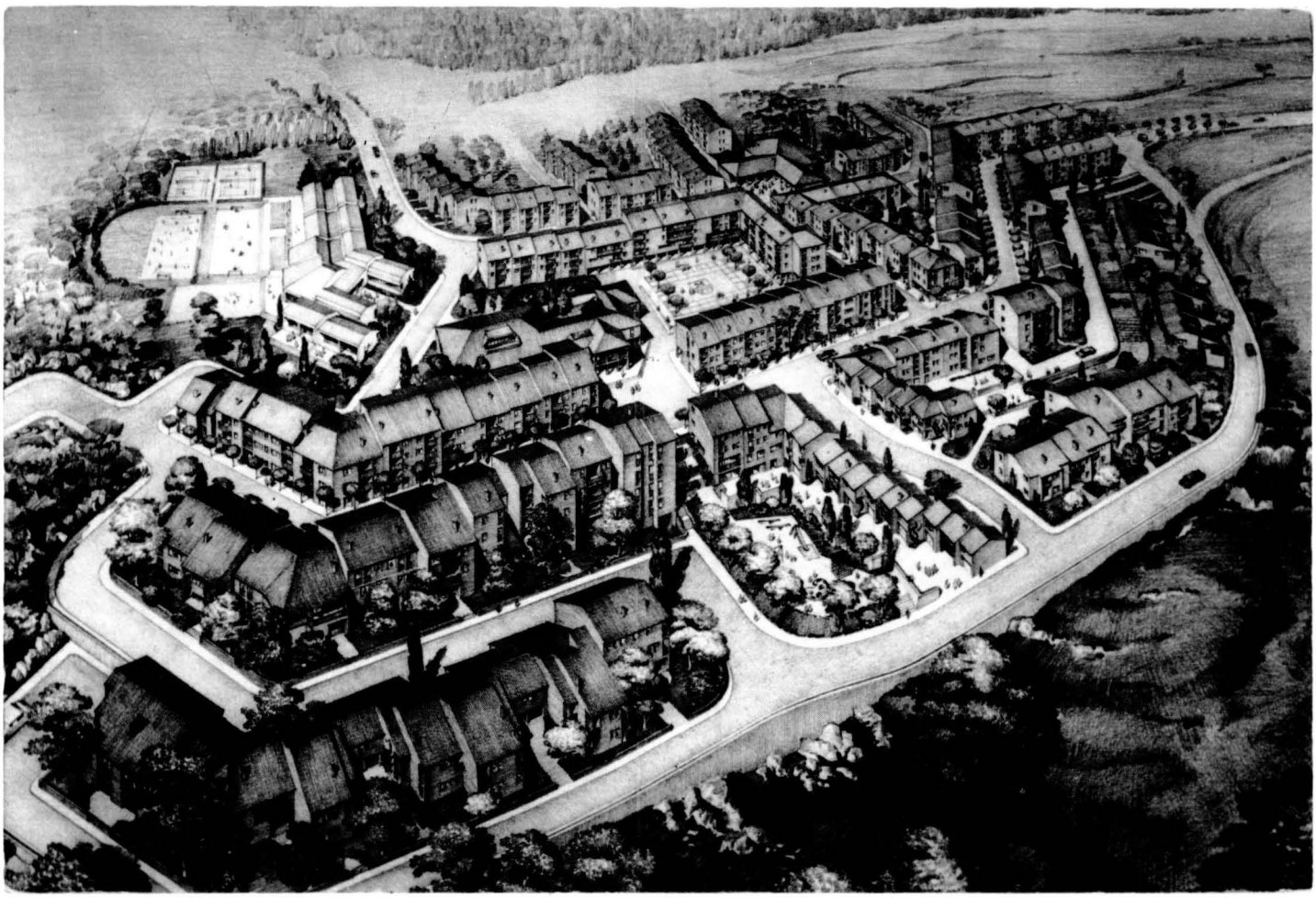
En aquests moments, encara queden pendents algunes obres, com són la construcció del Centre Cívic, ja esmentat, edifici importantíssim, tant per a les activitats del poble, com per rematar la Plaça Major. Resten inacabats el Pavelló Poliesportiu, l'Església amb el seu centre parroquial, el jardí de la zona esportiva, i diversos espais públics repartits

J.M. CLARET C. FRAGO I VIOLA

Alçat d'un carrer de Sant Jordi.

JM CLARET C FRAGO J VIOLA

Dibuix del projecte inicial del poble de Sant Jordi.

per tot el poble, els quals constituirien, tots plegats, l'agrupació d'equipaments utilizables —com s'havia previst— per la gent d'aquest nou poble i de la resta de nuclis del terme municipal de Cercs.

La Plaça Major de Sant Jordi

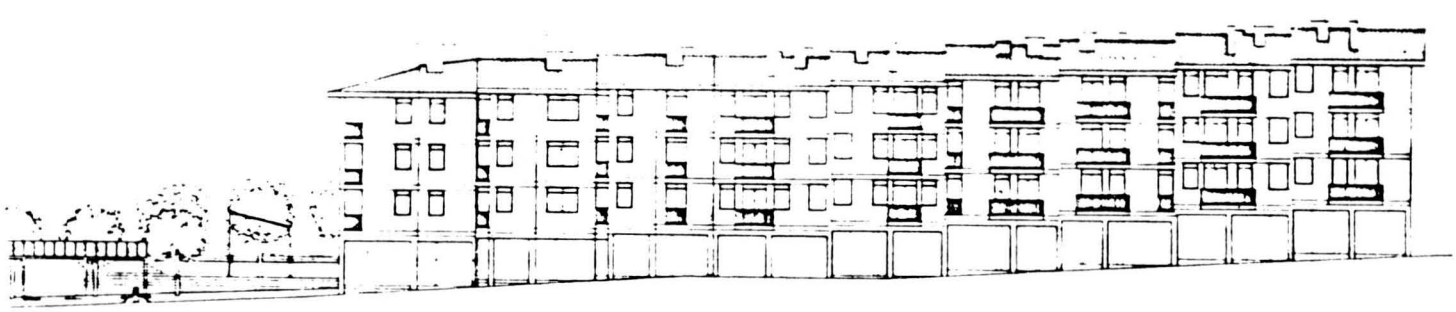
En el moment de finalitzar el trasllat de la gent de Sant Salvador de la Vedella al nou poble de Sant Jordi, exceptuant-ne la piscina, camp de futbol i dispensari mèdic, no hi havia cap obra d'equipament completament acabada. Fins i tot la pavimentació de carrers i la urbanització de les places quedava pendent. L'edifici del centre cívic, del qual n'existeixen avant-projectes des de bon començament, i que té un paper fonamental en la configuració de la plaça, a hores d'ara encara no s'ha començat.

Els ajuntaments democràtics, amb bon criteri, van continuar les obres d'urbanització, i ho van fer començant per la pavimentació dels carrers. Una vegada assolit aquest objectiu primordial, i quan les disponibilitats econòmiques ho permetessin, entrarien en la realització de les obres d'equipament.

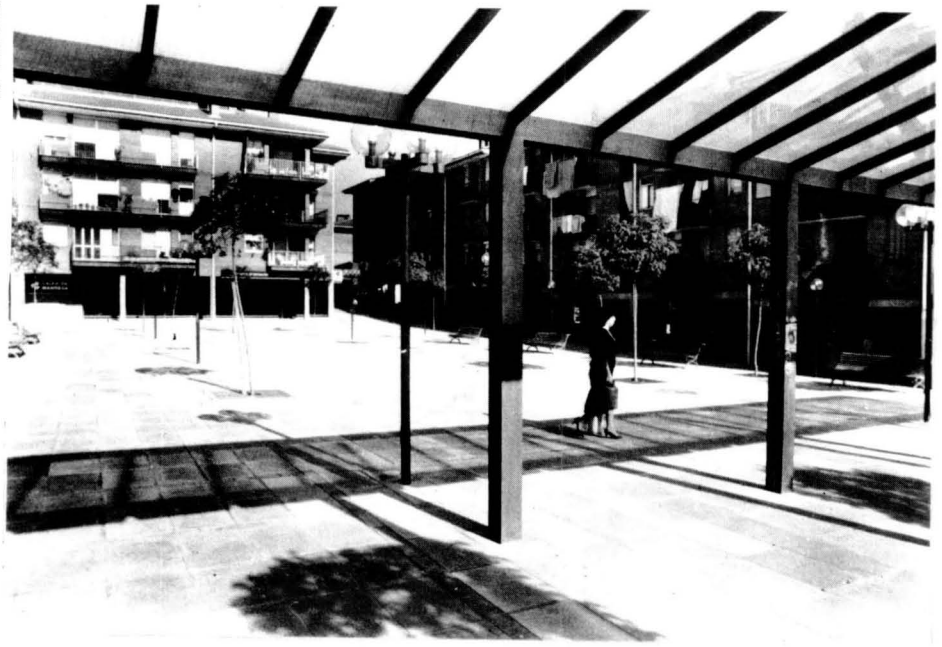
La primera d'aquestes obres, acabada fa poc més d'un any i mig, ha estat la construcció de la plaça major, anomenada del Primer Comte de Fígols, i finançada, a través del cànon energètic, per la diputació de Barcelona.

La plaça major, situada al bell mig del poble, és el principal espai públic del conjunt de places i jardins que ajuden a formar un nucli obert, que sense allunyar-se massa, volgudament, i per raons d'integració a l'entorn dels esquemes tradicionals, constitueixen els elements urbans més representatius del poble de Sant Jordi.

Aquesta plaça, però, articulada físicament i visual amb les altres, tot formant

R. VILADÉS

Detall de la nova plaça de Sant Jordi.

un ritme seqüencial d'espais a diversos nivells, constitueix dintre la trama urbana actual —i així fou projectat el poble, com pot veure's analitzant els plànols de conjunt i comparant amb els avantprojectes que existeixen dels altres espais— l'element al qual se l'hi va atorgar el paper d'assumir la significació de centre del poble, d'un poble —no hem d'oblidar-ho— que no té Ajuntament, i que aquest té la seu, com és natural, a Cercs. Un poble, el de Sant Jordi, on els establiments comercials queden reduïts, bàsicament al forn, carnisseries i cansaladeries, queviures, ferreteria, bars i poca cosa més; oferia minvades oportunitats de realçar amb edificacions representatives la significació de la Plaça. Per aquest motiu des d'un principi, es va creure interessant d'emplaçar-hi el centre cívic i una entitat bancària, la Caixa d'Estalvis de Manresa. S'aconseguí que aquesta caixa instal·lés una biblioteca i permetés la creació d'un espai-balconada d'ús públic amb vistes sobre la plaça; s'enriquia —així es va creure i sembla que encertadament— el valor de la significació de la Plaça Major, fent al mateix temps, la comunicació més directa cap a l'església i l'espai públic circundant. Uns altres factors d'interès són la comunicació amb el carrer principal, que es produeix a través de l'edifici que la remata per un costat, i els porxos dels baixos de la resta d'edificis.

Una vegada construït el centre cívic, l'entrada a la plaça, serà a través de tres accesos rodats —limitats a l'ús exclusiu de serveis i urgències—, un de vianants a peu pla, un altre amb escala des del carrer superior i del carrer principal, on hi ha la central de telèfons, i on es poden fer activitats a l'aire lliure, mercats, festes, etc., a cobert.

El plantejament de la plaça concebuda, com ja hem dit repetidament, com a Plaça Major, va ésser el de dissenyar-la molt urbana, una mica a manera de saló, còmoda de circulacions, apta per a fer-hi activitats, pensada per a les persones, tancada als vehicles, dotada d'elements singulars; en definitiva una plaça viva i funcional.

La seva planta consta, fonamentalment, de sis espais: el primer i més gran, que constitueix el cos principal, amb una rasant horitzontal, en el sentit longitudinal, i lleugerament inclinada en el transversal; el segon, el nivell més baix de la plaça, on es recullen les aigües, en pendent per a enllaçar els accesos, i amb una tramada de graons allargats que es van fonent contra el paviment, seguint el ritme que marca la rasant, i que serveix per a unir aquest espai amb l'anterior; el tercer, la superfície coberta de la planta baixa de l'edifici, que connecta la plaça amb el carrer principal, sense interrompre la continuïtat de tractament; el quart, els espais porxats dels edificis circundants; el cinquè, la sub-zona de la font de brolladors, i el sisè, els diversos espais d'accés, dels quals tres, permeten l'entreda regulada de vehicles. S'ha de remarcar que quan es va projectar el poble, ja es va preveure que a la plaça no hi hagués garatges, i que el trànsit rodat cap a les cases de la mateixa plaça, es pogués organitzar, sense gaires sacrificis, per uns altres carrers.

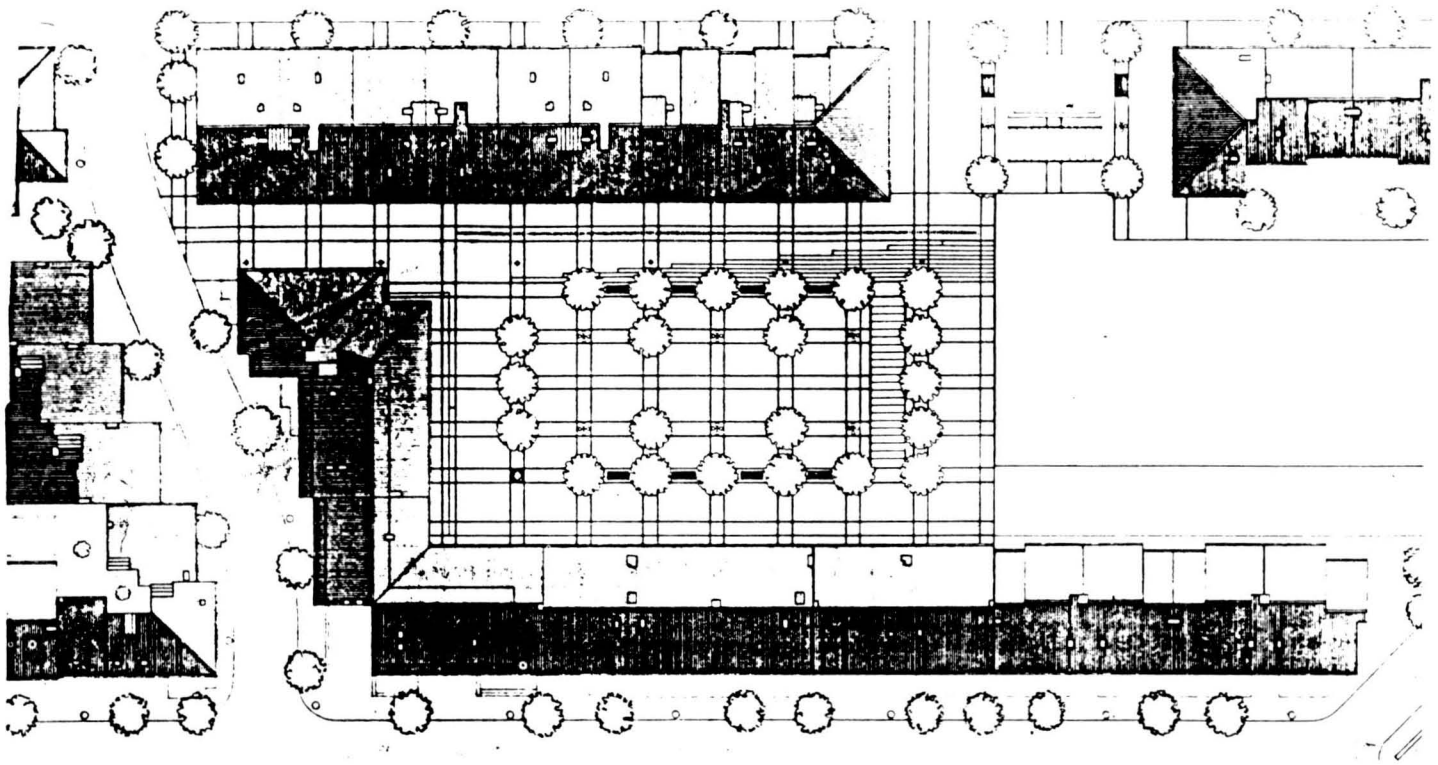
Pel que fa al tractament general de l'espai, hem de dir que es fonamenta en la serenitat que dóna un paviment de peces de formigó amb texturat buixardat, de color fosc, gairebé negre, escollit així per no distorsionar la continuïtat amb els carrers asfaltats dels costats; que els elements vistos de les façanes de les cases de la plaça, baixants pluvials, pilars de formigó dels porxos, etc., es van dignificar en tota l'alçada de la planta baixa. Els elements singulars de la plaça, són tres: la font petita de beure, la font gran —ornamental— amb discrets efectes d'aigua i llum artificial, i les dues marquesines, d'estructura de ferro i coberta de vidre, que clouen la plaça per la banda no edificada del futur centre cívic, i que es van dissenyar pensant en la continuïtat que algun dia haurien de tenir amb els accessos del centre cívic —del qual, ja ho hem dit, n'existeixen avantprojectes confeccionats per encàrrec del Patronat Local de l'Habitatge de Cercs, que fou qui gestionà la construcció del poble. En aquests punts existia la voluntat d'aconseguir la màxima relació centre-cívic plaça, i evitar tota possibilitat de circulació rodada. Queda a mans dels governants municipals, coordinar aquesta relació entre les marquesines i el centre cívic —si aquest s'arriba a projectar definitivament— o del contrari les marquesines podrien quedar reduïdes a un element gratuït, o potser, fins i tot, absurd.

Bancs, papereres, escossells, fanals, elements i cadenes practicables, per evitar l'accés de vehicles, escollits, i a vegades dissenyats especialment, constitueixen la resta de mobiliari urbà que pretén formar un conjunt harmònic i equilibrat, sense estridències, i confeccionat tenint en compte la relació qualitat formal-durabilitat.

Els elements metàl·lics de marquesines i mobiliari, s'han pintat amb diferents tons de gris, no així els fanals i elements vistos d'algunes instal·lacions, que són de colors vius.

La plaça, per dir-ho en termes actuals, comprensibles per tothom, no és ni dura, ni tampoc un jardí, altrament no fora una plaça. Té una gran continuïtat de tractament en la seva superfície, transitable al cent per cent, però no li falta la vegeta-

J.M. CLARET/C. FRAGO/J. VIOLA

Plaça del Comte de Fígols de Sant Jordi.

ció, lianes a les marquesines, plantes entapissants a les fonts, i trenta-dos arbres de capçada espessa, i de forta tradició urbana, com són les acàcies de bola.

El temps transcorregut des de la construcció de la plaça fins el present augura una conservació fàcil de cara al futur —no sembla fàcilment degradable— però això no priva, com és natural, que no es pot negligir, i des d'aquí creiem útil advertir, als que tenen la responsabilitat de la seva conservació, d'evitar les intervencions arbitràries que podrien portar, de mica en mica, a una pèrdua de l'esperit global que va regir la seva realització en detriment, com passa gairebé sempre en aquests casos, de la seva qualitat. Alguns fets ja s'han produït —no són irreversibles afortunadament— però s'haurien d'evitar. Finalment, una altra qüestió que considerem molt important, és l'adequació del centre cívic —l'edificació representativa i que clourà l'espai públic per un costat— a la plaça i a les marquesines, pensades com a avant-sala de l'edifici.

Josep M. Claret i Sala
Agustí Costa i Curriu
Arquitectes.

PLA GENERAL D'ORDENACIÓ URBANA DE PUIG-REIG

Després de vuit anys de laboriosos treballs i gestions, es pot dir avui que, el nou Pla General d'Ordenació Urbana de Puig-reig és una realitat.

El municipi de Puig-reig, que té un ampli terme municipal, abraça, a part de la població que dóna nom al municipi, un conjunt d'entitats urbanes que, integrades ja històricament, sota la creació de les Colònies Industrials, tenen totes elles una problemàtica específica.

Així doncs el Pla General tracta de l'ordenació de Puig-reig i de les Colònies de l'Ametlla de Merola, Manent, Vidal, Marçal, Pons i Prat. Aquestes dues últimes per proximitat a Puig-reig quasi queden integrades dins la dinàmica urbana de la població.

Diríem doncs que el tractament urbanístic que dóna el nou Pla General és el de l'ordenació de set ciutats urbanes. A cadascuna d'elles, que tenen característiques diferents, se les tracta oferint-los diferents alternatives per al seu futur desenvolupament.

Com a parts fonamentals del nou Pla General del poble de Puig-reig cal destacar el tractament urbanístic que rep la riera de la Sala, la construcció i ubicació de la variant de la C-1411, el desenvolupament urbanístic dels extrems de la població, les previsions sobre la futura ordenació del Castell de Puig-reig, l'ubicació de l'àrea d'equipaments esportius de la població, les previsions sobre la construcció d'un ferrocarril amb ample de via europeu i d'altres i molts d'altres aspectes.

Puig-reig està situat entre el traçat del riu Llobregat, que la línia sobre un espadat de forma espectacular i el curs de la riera de la Sala creuada tímidament sota el suport de l'actual C-1411.

Aquests elements geogràfics han condicionat històricament el desenvolupament urbanístic de la població; ara només és possible desenvolupar-lo pels extrems.

El nou Pla General d'Ordenació pretén canviar dràsticament aquesta situació històrica; per això s'arbitren mesures que permetin un creixement urbanístic més agrupat i centrat.

La idea fonamental és que, mitjançant la cobertura de la riera de la Sala, es permetrà una continuïtat viària que farà possible la unió del marge dret d'aquesta riera amb la població. El Pla General disposa la creació d'un ampli passeig sobre l'actual traçat de la riera que actuarà com el nou eix urbà direccional. Al llarg d'aquest eix es situa el nou complex esportiu de la població, els grans espais lliures de la plaça de la Creu, el gran parc urbà i l'àrea d'equipaments educatius al sector de l'Estació.

Mitjançant el llarg procés negociador

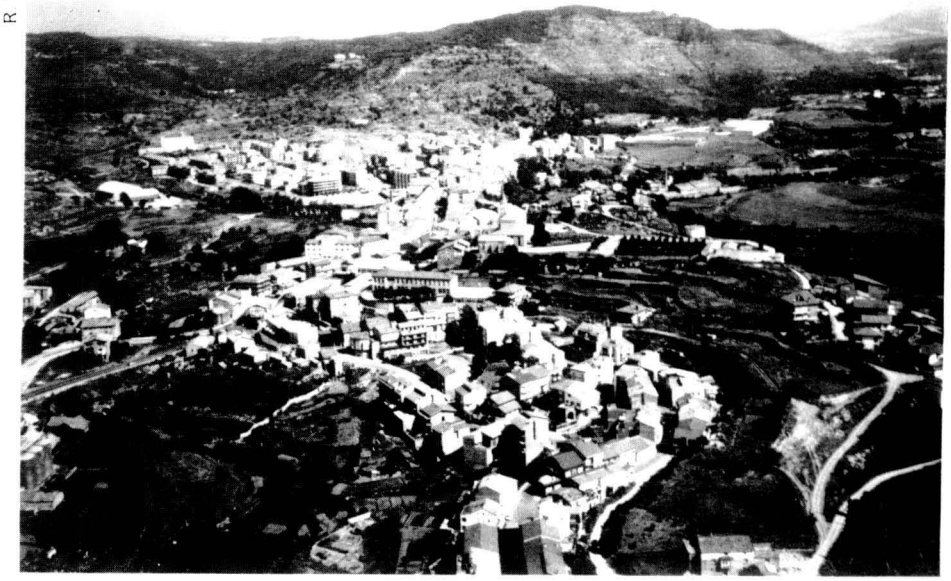
i de gestió del Pla General, es pot dir ja que, en aquest moment, l'Ajuntament de Puig-reig disposa de la major part de terrenys per fer realitat aquest projecte de cobertura de la riera de la Sala, ja que són del municipi tots els terrenys on s'ubicarà el gran parc, l'àrea d'equipaments educatius de l'estació, els espais lliures de la Plaça de la Creu, els terrenys de la zona d'equipaments esportius (al voltant del Pavelló Esportiu) i el sector on s'ubicarà la nova Zona Industrial.

En aquest moment ja es troba en redacció el projecte definitiu de canalització de la riera de la Sala i ja són delimitats els terrenys que afectaran aquesta obra.

Així doncs, l'urbanització de la zona de la riera de la Sala permetrà una nova funcionalitat urbana amb oferta d'alternatives urbanes i permetrà l'entrada en funcionament efectiu del vial de circumval·lació que es situa sobre l'antic traçat del ferrocarril, y que actuarà com a alternativa viària, per anar a Casserres, i a l'actual C-1411 que passa pel centre de la població.

Al poble de Puig-reig el règim de la propietat del sòl i la seva distribució geogràfica ha sigut històricament un entrebanc ferragós que ha relantit el creixement superficial de la població. La gestió del Pla General de Puig-reig ha comportat l'elaboració de tot un seguit de convenis urbanístics que permetin a l'Ajuntament disposar de les eines necessàries per controlar el creixement urbanístic de la població.

R. VILADÉS

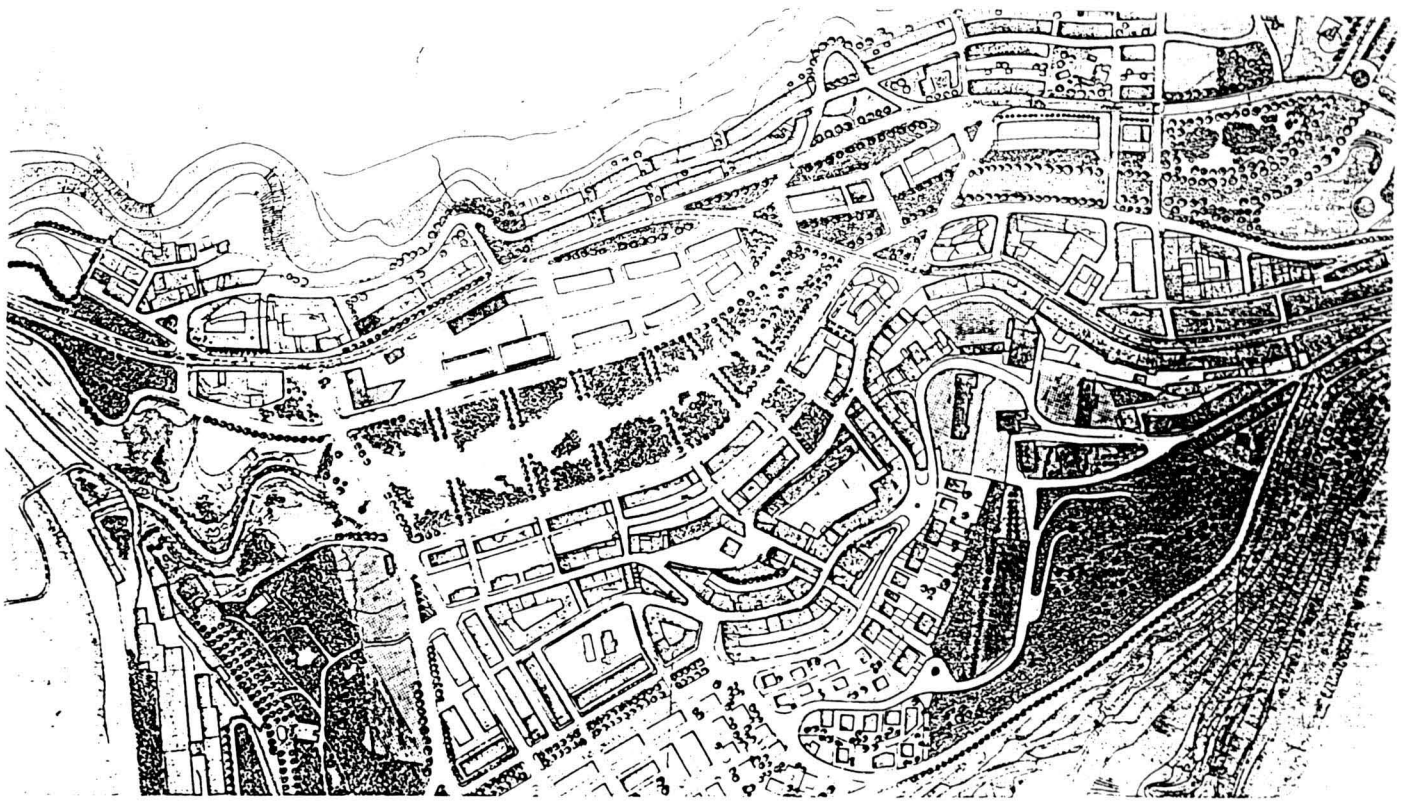
Vista aèria de Puig-reig.

Com a consequència del nou Pla General d'Ordenació Urbana l'Ajuntament disposa ja del terreny edificable necessari per afrontar les necessitats immediates i a mitjà termini; controlarà la major part del terreny industrial edificable del municipi i altres terrenys edificables residencials per portar a terme promocions públiques d'habitatge.

En aquest sentit i simultàniament amb la redacció del Pla General d'Ordenació Urbana s'ha redactat i aprovat el corresponent Pla Parcial Industrial dels terrenys que permetrà, mitjançant la seva construcció, (està previst el començament de les obres d'urbanització durant el mes de setembre d'enguany) ubicar les petites i mitjanes indústries necessàries per al desenvolupament econòmic de la població.

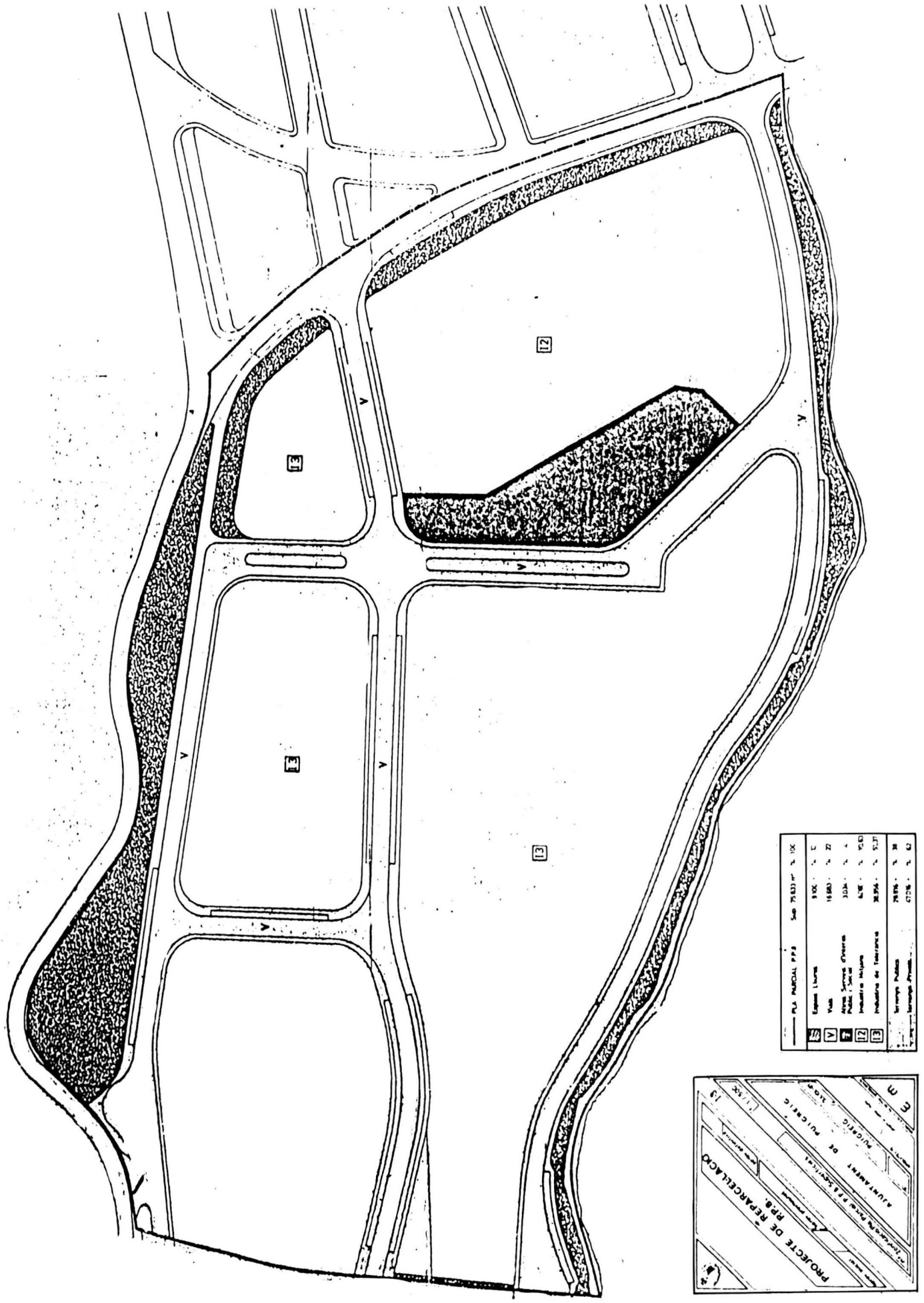
Amb l'aprovació del Pla General

J.M. MIRÓ

Zona Industrial de la Sala. Puig-reig.

J.M. MIRÓ

Pla general de Puig-reig: Sector Riera de la Sala.

l'Ajuntament de Puig-reig disposa d'un patrimoni amb terrenys que s'aproxima a les 40 hectàrees i que s'anirà incrementant a mesura que es realitzin els diferents plans sectorials programats dins l'ordenació general.

Per al desenvolupament esportiu i cultural de la població l'Ajuntament ha aconseguit quasi 19 hectàreas de terreny al voltant de l'actual Pavelló Esportiu on serà possible la ubicació d'un nou camp de futbol, piscines cobertes, pistes de tennis, d'atletisme i altres instal·lacions de caire esportiu i cultural necessàries per a la població

D'altra banda i pensant tant en la prespectiva històrica del municipi com en la visió extrema que ha d'oferir el municipi en el futur, i des de la nova variant de la C-1411, s'ha previst la redacció d'un Pla Especial de l'Entorn del Castell de Puig-reig. Aquest projecte que ja està en estudi permetrà realitzar la recuperació urbana d'aquest sector central de la població, ordenant i analitzant els voltants del cementiri, l'església nova i la romànica, les restes històriques i arqueològiques existents i tot aquell conjunt d'elements que es considerin d'interès i alhora actuin com a fites referencials.

El disseny de la nova variant C-1411 ha incidit fonamentalment en la previsió del màxim possible d'accessos i amb el millor disseny realitzable a fi que la població no quedi desconectada de la xarxa viària futura. D'altra banda s'ha procurat que aquesta construcció causi el menys impacte visual i ecològic possible, i s'adapti al terreny específic del municipi.

Sobre la construcció d'un ferrocarril amb ample europeu s'ha previst la seva ubicació específica, així com la creació de l'espai necessari per a la corresponent estació.

Com a mostra pràctica de les previsions del Pla General a altres indrets del municipi cal indicar la ja realitzada zona esportiva de l'Ametlla de Merola que amb una pista poliesportiva, pista de tennis i frontó reglamentaris, constitueix un dels conjunts esportius dignes d'admirar.

Josep M. Miró i Rufà, Doctor Arquitecte, Tècnic Urbanista, Arquitecte Tècnic i Enginyer de Camins, Canals i Ports.

LA PLAÇA NOVA DE PUIG-REIG

El projecte de la nova plaça de Puig-reig es va fer l'any 1984 a partir de les previsions de l'antic Pla d'Ordenació Urbana del municipi aprovat l'any 1972. Segons aquell Pla General d'Ordenació Urbana, els terrenys sobre els quals es va construir la plaça tenien el qualificatiu de zona verda.

Quan es va redactar el projecte de la nova plaça s'estava treballant en la revisió i adaptació del Pla General a la nova llei del Sòl i Ordenació Urbana, amb la qual cosa es mantenia la mateixa qualificació de zona verda per l'espai esmentat però al mateix temps es preveia la cobertura de la riera de la Sala a fi de construir-hi un passeig públic i la xarxa viària complerta de la zona.

El projecte fet per a la Plaça Nova es va adaptar a les previsions del Pla General d l'any 1972 tenint però ben presents les noves disposicions quant a xarxa viària. Abans de la revisió del Pla General, nosaltres havíem fet ja una Memòria Valorada de l'obra de la nova plaça, la qual no tenia concretats els límits pels sectors sud i oest.

Aquesta primera Memòria Valorada fou presentada per l'Ajuntament de Puig-reig al Departament de Governació de la Generalitat per tal que la seva construcció quedés inclosa dins el «Pla d'Obres i Serveis» de l'any 1984. Tal i com s'ha dit, l'avenç en els treballs de revisió del Pla General en la zona que havia d'ocupar la Plaça Nova proporcionà la configuració complerta de la xarxa viària i dels espais lliures disponibles d'aquesta zona.

A partir d'aquesta nova realitat es va creure convenient fer un reestudi de la primera Memòria Valorada, el qual ens va portar a la projecció i disseny d'una plaça que, en essència, no es massa diferent quan a forma, dimensions i continguts a la prevista en el primer projecte.

Entre les modificacions més interessants cal esmentar que les obres pensades o per a ésser realitzades en una 1ra. fase ocupaven una major superfície, la qual cosa va immplicar un increment econòmic important però necessàri per tal d'aconseguir en aquesta 1ra. fase una unitat d'obra i poder donar una ràpida utilitat a l'espai creat.

El nou projecte de la Plaça Nova va quedar definitivament configurat amb la zonificació prevista pel Pla General: al Sud i Oest de la Plaça per la nova xarxa viària i els espais lliures d'ús públic, i al Nord i Est per la xarxa viària i les edificacions ja existents.

Cal dir que en aquesta zona Nord, un Pla Especial de millora del sector Sud de Sant Marçal configurava ja una xarxa viària concreta i unes edificacions amb unes característiques estètiques concretes; aquest Pla especial va quedar definitivament aprovat pel Pla General d'Ordenació Urbana i constitueix un front-nord unitari a potenciar, front que esdevé un important teló de fons per al nou espai de la plaça.

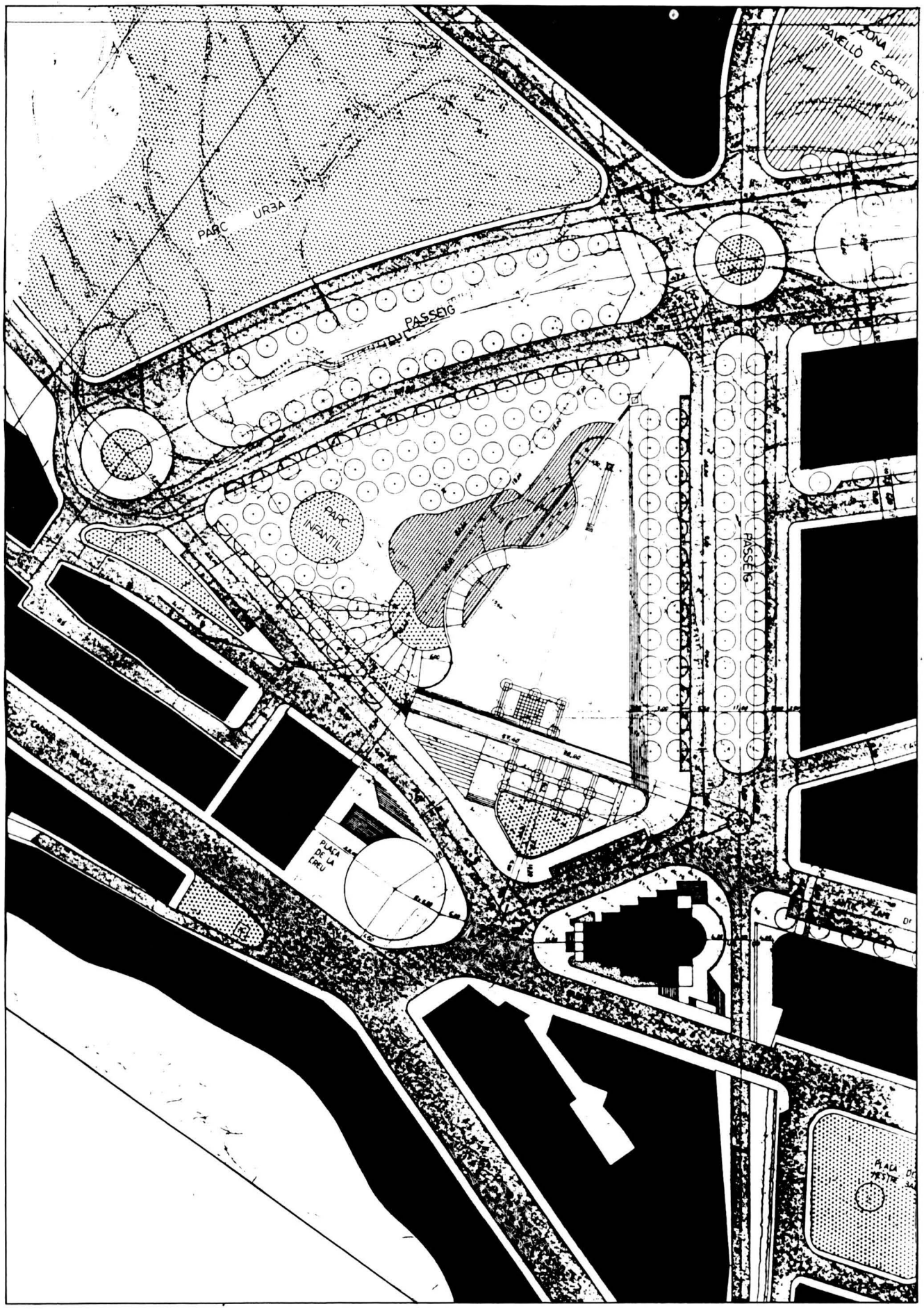
La xarxa viària i les edificacions existents en la zona Est formen un segon front, a la vegada que constitueixen l'en-

R. VILADÉS

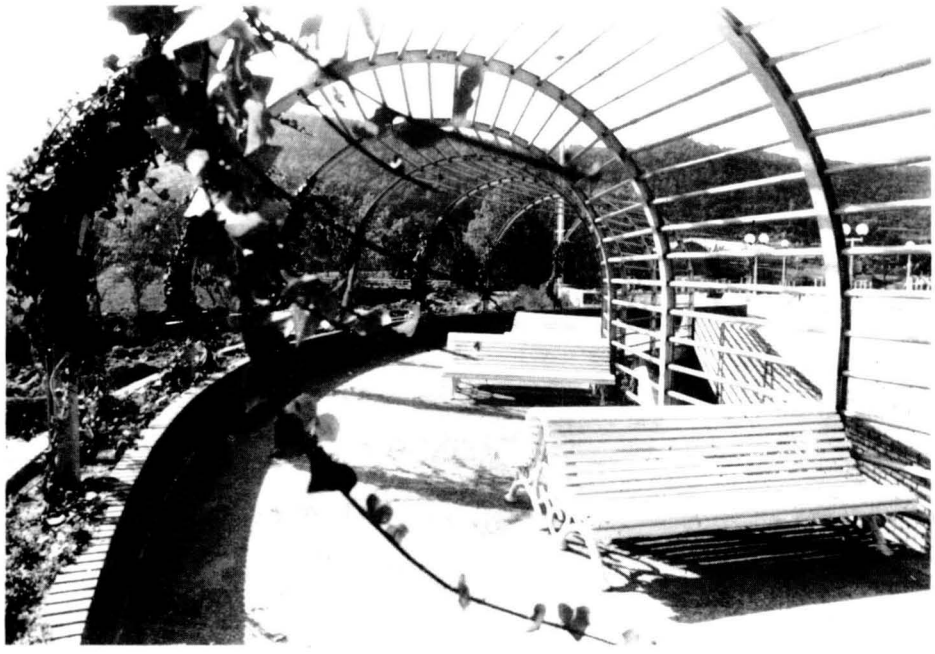
La Plaça Nova vista des del Turó de la Senyera.

F. BESA

La plaça acabada.

R. VILADÉS

La pèrgola de la Plaça Nova de Puig-reig.

llaç de la nova plaça amb l'actual població. Aquest front Est té unes tipologies arquitectòniques molt diferents i inconnexes, amb edificacions situades a diferents profunditats en relació a la plaça; calia un tractament especial de tal manera que, la Nova Plaça, pogués donar-li una unitat i connexió de la qual estava mancada. Amb el nou tractament s'intentava també aconseguir un segon teló de fons adequat a la nova plaça.

Justificació de la solució aportada:

El municipi de Puig-reig, amb una població superior als 5.000 habitants, tenía únicament dues places, les quals eren totalment insuficients, tant per la poca superfície disponible, com per les inadequades caracteístiques urbanes, per tal de desenvolupar-hi activitats col·lectives.

El Pla General d'Ordenació Urbana de l'any 1972 preveia la possible ubicació a la zona verda, de nous espais públics adequats a les necessitats del poble, i més concretament una nova plaça amb superfície suficient i amb característiques idònies, situada a la zona central, prop del nou edifici de l'Ajuntament.

És a partir d'aquestes previsions que es va plantejar el nou espai de la Plaça. L'obra realitzada partia de les premisses esmentades (ampli espai per desenvolupar activitats col·lectives i aconseguir a la vegada un espai centralitzador, amb identitat pròpia que reculli i ordeni la major part de les activitats del poble).

Com alternativa a la solució presentada hi havia el projecte anterior presentat al Departament de Governació de la Generalitat l'any 1984; aquest primer projecte si bé pretenia crear un espai ampli d'ús públic, no potenciava la zona central, amb la qual cosa no acomplia tots els objectius del Pla General.

La solució definitiva, presenta una plaça enmarcada per tres fronts:

— El front Nord, format pel Passeig i una línia d'edificacions ordenades en altura i amb unes mateixes característiques arquitectòniques i estètiques, definides ja en el Pla Espacial de millora del sector sud de Sant Marçal. Una de les seves característiques es concep com una zona porxada que recorda les velles places, però resolta d'una manera molt més nova (columnata), i plenament relacionada amb les formes de la resta de la plaça. Aquest passeig i alineació d'habitatges actuaran com a teló de fons en aquest sector Nord de la Plaça.

— El segon front, a l'est, és format per unes edificacions amb característiques tipològiques ben diferenciades per la xarxa viària existent i per la vella Plaça de la Creu. Tots aquests elements i espais són col·locats a diferents nivells i no formen un teló de fons adequat. Necessitats, com per exemple, aconseguir un punt de referència ocular, unificador del conjunt, el qual ajudi a configurar una imatge de la plaça a la vegada que ordeni en si mateix aquest front.

Per tal de solucionar aquests problemes es va pensar, per una part en l'ordenació d'un sector de la plaça, la qual topogràficament és més propera a la Plaça de la Creu i al nou edifici de l'Ajuntament, enfocant-la més cap al sector Est de la població perquè així quedi espai lliure per als vianants (espai que per altra part mancava a l'entorn de l'edifici de l'Ajuntament); al mateix temps s'aconseguia, per a la nova plaça, un teló de fons o un front sobre el qual recolzar-la en aquest sector Est.

En aquest sentit es va projectar, aprofitant el desnivell entre la Plaça de la Creu, l'edifici de l'Ajuntament i el nivell de la Plaça, un edifici de planta baixa porticat i que uneix visualment l'edifici del nou Ajuntament i l'edifici de vivendes del sector Sud, deixant al mig, la vella Plaça de la Creu; a l'extrem sud d'aquest edifici porticat s'hi ha introduït una torre-rellotge amb entitat suficient com perquè traspassi la seva influència a l'espai superior de la plaça Creu.

El front Sud esdevé el tercer front de la plaça nova. Aquest s'ha pensat com a límit de la pròpia plaça i a la vegada com a element integrador i de cohessió de la resta d'espai lliure que constitueix la segona fase de les obres, avui encara per fer. Així es va situar en extrem unes fonts brolladors d'aigua, de forma que quedin diferents nivells de piscines (cota més baixa 3 m.) que es preveuen construir en la segona fase de les obres.

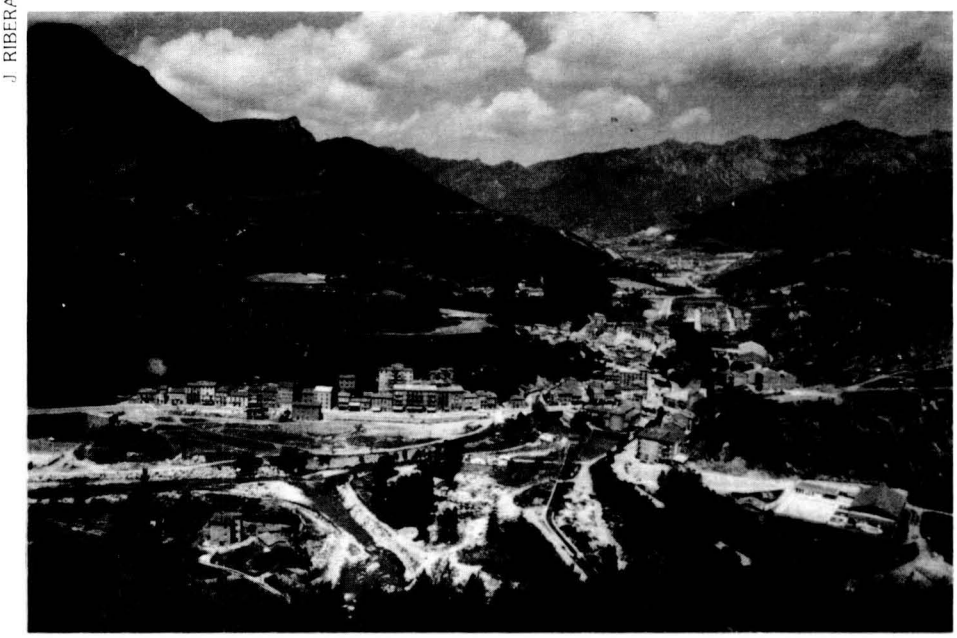
A l'altre extrem es va construir una suau rampa esglaonada que unirà la plaça amb l'espai ajardinat de la segona fase. Al mig es va pensar en la construcció d'una pèrgola a manera de pont o terrassa-mirador, sobre els diferents nivells de l'aigua, sobre l'estany inferior i sobre la superfície arborada de la segona fase.

Aquesta segona fase de les obres, encara per fer avui, comprèn la construcció de les piscines, l'estany i la superfície arbrada i ajardinada; i es recolza bàsicament, per una banda, amb tota la línia de connexió i enllaç amb la plaça i per altra, amb el que serà el futur passeig, un cop coberta la riera de la Sala.

Ferran Besa i Subirats, Arquitecte

GUARDIOLA DE BERGUEDÀ

J. RIBERA

Guardiola, vista general.

Nucli originari de Guardiola de Berguedà

DES D'ANTIC el primer nucli de població el forma el monestir de Sant Llorenç prop Bagà, amb una primera notícia escrita del 898, quan li donen unes possessions al lloc de Miralles.

El castell de Guardiola també ja és citat a l'any 939. Dominava l'entrada de l'alta conca del Llobregat. Al principi era una simple torre de guàrdia (una guardiola). Per la seva estratègia va ser desitjat pels nobles de l'època, com el baró de Pinós, els Mataplana, els regidors de Berga i pel mateix comte-rei de Catalunya.

També són coneguts ja en època medieval el barri de Reboll, on el 1368 lliurà una guerra entre Berga i Bagà, i el barri de la Farga, que va arribar a produir un del millor acer que es feia a Catalunya.

L'ACTUAL GUARDIOLA. L'actual nucli de Guardiola sorgí en la cruïlla de camins, que sempre ha sigut la confluència dels rius Bastareny i Llobregat, que amb la construcció de la carretera i sobretot amb l'arribada del tren, l'any 1904, va suposar uns anys de gran vitalitat, amb un intens moviment de carbó, ciment, fusta, transport i comerç. Un nucli de cases es va anar construint entorn de l'estació de final de trajecte i així es formà la Guardiola actual. Com a Ajuntament és fruit de la fusió dels dos municipis de Cerdanyola i Brocà, realitzada el 1936 i ratificada l'any 1942.

Urbanisme

Guardiola va créixer sense cap planificació i, com en tants pobles, la carretera va servir d'eix per l'edificació de les seves cases.

La construcció del túnel del Cadí no sols va satisfer una vella aspiració de la gent de la comarca de sortir d'un cul-de-sac, sinó que va obrir unes perspectives de futur, que s'han d'aprofitar amb l'implantació del turisme, llocs de segona residència, àrees de serveis... Tot això ha de repercutir en l'urbanisme del poble.

La variant de la carretera, que va suscitar una polèmica popular de «variant sí, variant no»; avui dia ja és una qüestió decidida, ja que es veu la necessitat que la carretera 1411 passi per fora dels pobles, com s'ha fet a Berga, Cercs i Sallent, i s'està fent a Puig-reig i Gironella. Això fa necessari que a Guardiola la gent no sols hi passi, sinó que tingui prou atractius per parar-s'hi.

Les normes de planejament urbanístic i els projectes més urgents de Guardiola de Berguedà ens els resumeix el seu alcalde, Ignasi Costa, en aquests tres punts:

— El problema més important es acabar de tramitar les normes subsidiàries de planejament urbanístic, actualment en aprovació inicial, i que abans d'acabar l'any segurament seran aprovades provisionalment, perquè dins el primer semestre de 1989 ja siguin aprovades definitivament. Cal destacar que la problemàtica és ben diferenciada en els dos nuclis de població, Sant Julià de Cerdanyola i Guardiola de Berguedà.

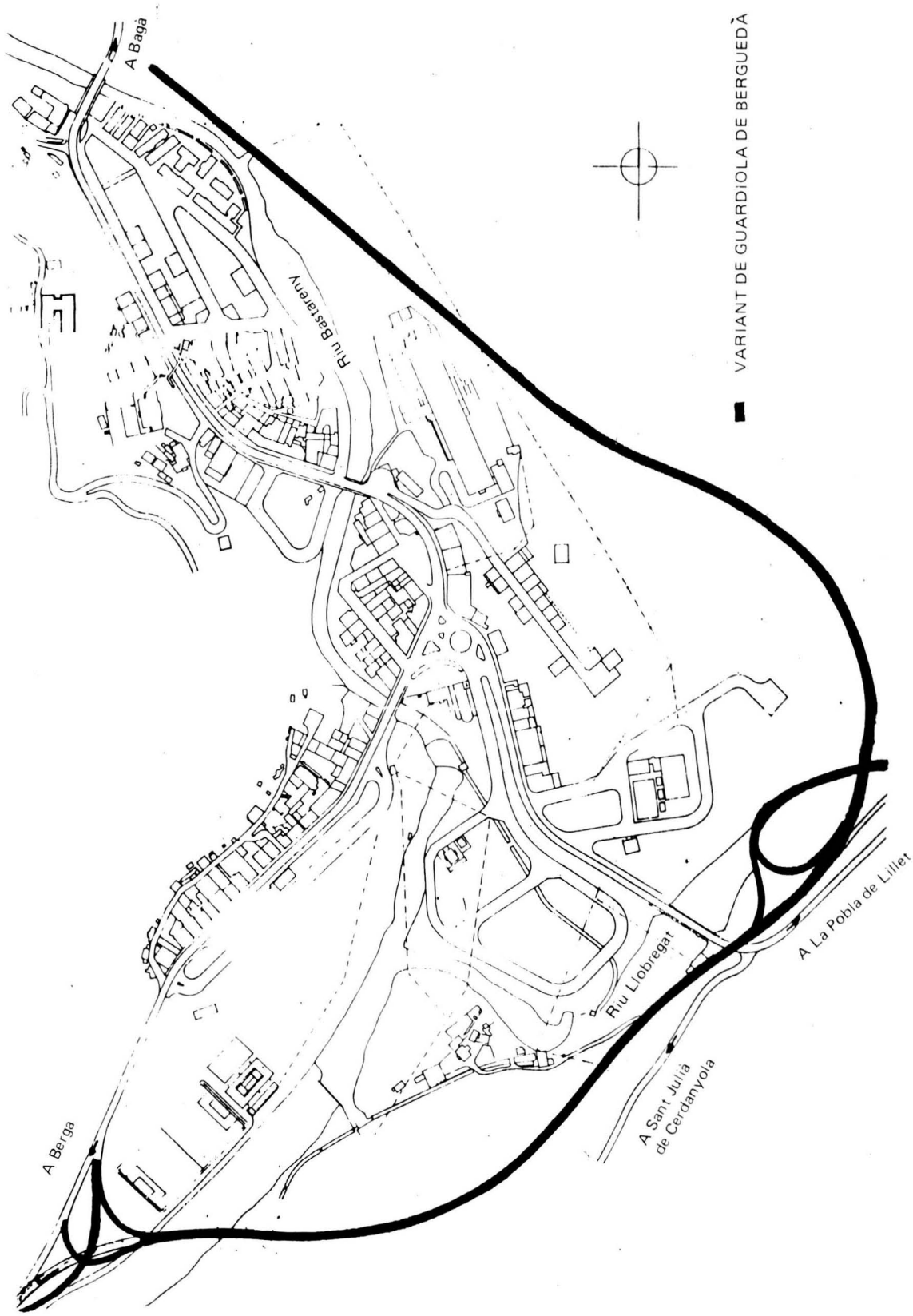
— A Guardiola el pas de la carretera

J. RIBERA

Ruïnes del castell de Guardiola, que ha donat nom a la població.

ARXIU A GUARDIOLA

La variant de Guardiola.

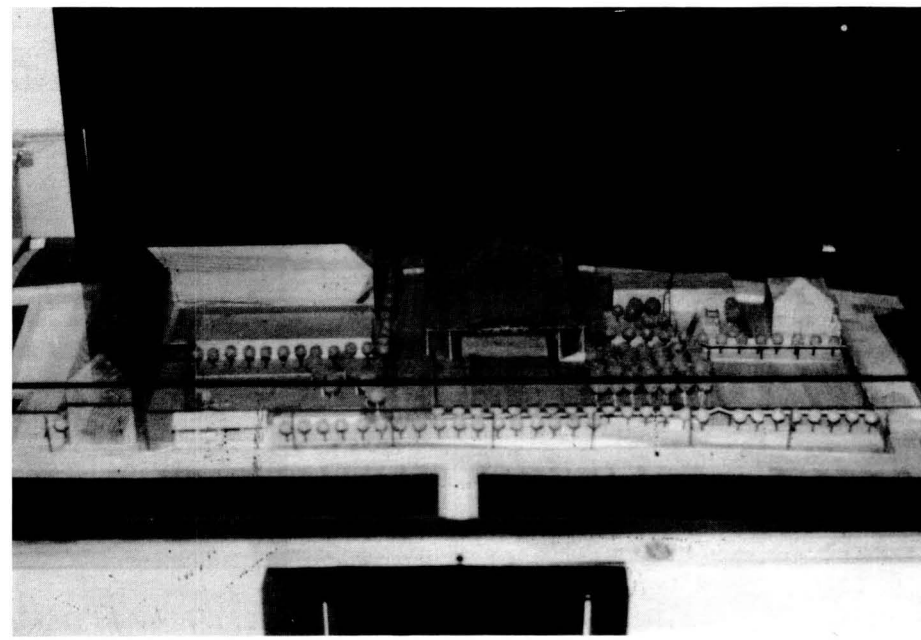
amb la construcció de la variant, fa molt urgent situar-hi una zona industrial i endegar ben aviat la urbanització dels terrenys de l'antiga estació amb contrucció de vivendes, rehabilitació de l'edifici de l'antiga estació i condicionament de l'entorn, i finalment, destinar un espai a possibles equipaments subcomarcals a nivell sanitari i educatiu. També es preveuen zones de creixement en altres indrets del poble, però menys importants.

— A Sant Julià de Cerdanyola es preveuen dues zones importants de creixement amb la corresponent cessió de terrenys al municipi per fer-hi equipaments esportius i de lleure molt necessaris en aquest nucli.

Enric Bartrina i Corominas

LA PLAÇA DE L'ESTACIÓ DE GIRONELLA

ARXIU «EL VILATÀ»

Maqueta del Projecte guanyador del Concurs per la Plaça Nova de Gironella.

Antecedents històrics

El primer intent documentat per ordenar el recinte de l'Estació data de l'octubre de 1925, quan el llavors arquitecte municipal Emili Porta presenta un estudi anomenat *«Conjunto de los proyectos de reforma interior y red de distribución de aguas potables»* en què es fa una primera previsió de deixar per a plaça o jardí tots els terrenys situats entre la façana de ponent de la torre de cal Puig i la via del tren. Aquesta idea serà després recollida en part en la Revisió del Pla General del 1985, que donarà les directrius principals per redactar el projecte definitiu.

Aquest primer estudi va quedar enterrat fins al punt que en el Pla General del 1970 es feia una previsió per convertir tot el solar en zona edificable, amb alineació contínua i una alçada promig de quatre plantes. Aquestes previsions no varen tenir cap efecte donada l'existència de la servitud insalvable de la via del carrilet.

La situació va donar un gir important quan a mitjan dels anys setanta es destrueix la via, i queda tot el terreny en un estat de semiabandó. Per tal de recuperar la propietat dels terrenys es desenvoluparen, per part de l'Ajuntament predemocràtic, alguns estudis per instal·lar-hi un aparcament i un parc infantil, que no varen donar cap fruit.

En aquesta situació general d'encallada aparegué el que s'anomenà Pla de l'Estació. Eren les acaballes de l'any 1977 i el Pla només podia respondre als interessos de la part privada de la Mansana, que pretenia treure el màxim benefici de la desaparició de la servitud ferroviaria, tot convertint en edificacions massives els terrenys semiindustrials que fins llavors acollien una serradora i una instal·lació de pre-fabricats de formigó.

Aquest Pla, per raons que no són del cas ara tornar a detallar, rebé una forta contestació per una part dels veïns afectats, especialment de la zona del carrer Farguell. Com a resultat d'aquesta oposició, i el canvi operat amb la restauració de la Generalitat provisional, es va produir una resolució negativa per part de la Comissió d'Urbanisme, i es va arxivar sense cap més resultat que la construcció d'un dels blocs previstos, avui encara visible a la zona nord.

Les noves prioritats polítiques, resultat de les eleccions del 1979, s'encaminaren a una revisió del planejament general, com a pas previ a la concreció de projectes puntuals d'obra urbanitzadora. I així arribarem a començaments del 1985 en què, l'equip redactor de la revisió del planejament fa una primera proposta, molt semblant a la del projecte Porta del 1925, el qual tingué una certa oposició política, i confrontació amb una part de la propietat afectada.

La convocatòria del concurs d'idees

Per tal de solucionar aquesta nova situació d'encallada es va decidir, amb l'acord unànim de tots els membres de l'Ajuntament, la convocatòria d'un concurs obert per tal de recollir idees per al projecte definitiu de les obres.

Aquest concurs en el qual a més de les convocatòries reglamentàries, varen ser convidats personalment 41 arquitectes de la setena regió, va tenir la participació inicial de quinze equips de tècnics, que al capdavall quedaren reduïts a deu a l'hora de presentar les propostes.

Els deu projectes varen restar exposats gairebé tot el mes de novembre del 1985 i es va fer una consulta privada a les entitats més representatives de la vila, abans que el jurat es reunís per proposar un guanyador.

Dintre del jurat de qualificació hi eren representats els grups de l'Ajuntament, la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona i el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, com a possibles organismes col·laboradors en el seu desenvolupament.

Els projectes guanyadors

De les deu propostes presentades es va fer una selecció de les que es van considerar com les cinc millors, i de les quals es recollirien idees per desenvolupar el projecte final.

Aquestes propostes guanyadores anaven signades pels següents equips:

Primer premi: Xavier Gomez Mendez. Segon premi: José Llinás Carmona - Pere Fontdevila Martí. Tercer premi: Cesar Martinell Taxonera. Accèssit primer: Roman Arañó Güell. Accèsit segon. Josep Manuel Rigat i Ballús.

Els trets més importants d'aquestes propostes es podrien resumir així:

Proposta Rigat: Les edificacions es disposaven en dues línies paral·les al carrer Farguell; la primera donava a la plaça principal i assajava la tipologia oberta. La plaça polifuncional es disposava de front, directe a la carretera, amb una superfície total de 3.300 metres quadrats, als quals s'hi podia afegir els 1.500 m^2 de la pista poliesportiva descoberta. Tenia com a inconvenient, valorat pel jurat, l'excessiva obertura cap a la C-1.411, amb el consegüent perill en els usos de joc i esplai infantil. Finalment proposava la construcció d'una sala polifuncional coberta, d'uns 1.200 metres quadrats de superfície a la cantonada del carrer Balmes i de l'Avinguda Catalunya.

Proposta Arañó: Aquest projecte fo-

namentava la seva proposta en un doble eix ortogonal; el primer seguia l'antiga via del carrilet, que es recreava amb altres materials, i un segon totalment verd, amb curs d'aigua i zones de gespa. Ambdós eixos, juntament amb la ubicació central de la sala polifuncional de 33 x 23 metres configuraven la totalitat de l'ordenació, que es complementava amb quatre blocs lineals dobles, paral·lels a la carretera, però situats en un segon pla. Es va valorar el bon criteri en l'ordenació de l'espai públic, i en especial el passeig que seguia l'antiga via del carrilet, que més o menys s'ha incorporat al projecte guanyador. Es va valorar negativament l'excessiva proliferació de parets mitgeres sense obertures.

Proposta Martinell: Recollia i recreava una primera idea de l'equip redactor de la Revisió del Pla General, amb una gran plaça central, i edificiació en U oberta cap a la carretera. La proposta es completava amb un doble bloc en orientació nord-sud a ambdós costats de la U principal, i un passeig d'uns 25 metres d'amplada, totalment arbrat, paral·lel a l'avinguda Catalunya. Aquesta idea del passeig va ser incorporada al projecte d'execució, encara que una mica aminorada en la seva amplada total.

Proposta Llinás-Fontdevila: Aquest projecte va provocar una forta polèmica en les deliberacions del jurat, sobretot per la seva proposta radical de col·locar tota la franja edificada al cantó de l'avinguda Catalunya, que quedava convertida en un carrer tancat a ambdues bandes. Amb aquesta hipotesi de partida tota la franja verda restava orientada cap a la banda del riu i el casc antic. Oferia unes bones possibilitats d'integració amb les edificacions existents, així com bones perspectives d'ús peatonal, tant per la seva excel·lent orientació, com per l'aïllament respecte del tràfic rodat de l'avinguda Catalunya. La part majoritària del jurat va considerar inviable una negociació a curt termini per convertir en totalment edificables els terrenys de l'antiga Estació, i fer veure als propietaris privats que tot el seu terreny passava a zona verda, a canvi de drets d'edificació sobre els terrenys de la FEVE. Es va recollir la proposta de la bona comunicació amb la plaça de l'Hospital i la visió sobre el casc antic, amb recomanació adreçada a l'equip guanyador.

La proposta guanyadora

Malgrat que potser no era la proposta amb més qualitat arquitectònica, es valorà especialment el seu realisme, la seva relativa facilitat de gestió, i el compliment de les exigències del programa proposat, amb un cost raonable. Les principals directrius d'aquest projecte eren la disposició d'un petit passeig Paral·lel a la carretera, que després es veuria potenciat, i del qual arrencaven una succesió de petits espais i placetes, que acollien els diferents usos; al costat del carrer Balmes situa la zona d'aparcament, en la primera proposta molt inhòspit, i que es recomana poblar amb el màxim d'arbres, tant per motius de funcionalitat (protecció solar), com visuals. Seguidament, i com a franja de separació, es disposa un petit bosquet compacte, amb ordenació regular, que dóna pas a la plaça central, totalment oberta en la part davantera, adjunta al passeig i coberta en part, que dóna al carrer Farguell i que podia servir com a pista poliesportiva coberta, amb tots els accessoris per a un equipament d'aquest tipus. Finalment, i en la part nord adjunta a la zona d'edificació massiva en L, es proposava una plaça comercial, amb una ordenació encara poc definida. Tots aquests elements diversos anaven relligats pel passeig incipient i reforçats per un curs d'aigua que, amb origen en un brollador de la plaça comercial, discorria per un canal obert fins a un petit salt d'aigua que queia sobre un estanyol de la plaça principal. Aquestes propostes definidores del conjunt de l'ordenació es complementaven amb la reconstrucció de l'antic edifici de l'estació, situant-lo més al nord, com a remat del passeig, i reconvertint-lo en parada d'autobusos, funció que ja desenvolupava des de feia temps. Al cantó del carrer Farguell, i al voltant de l'Escola «El Solc» es projecta un parc infantil equipat amb jocs variats.

En la resolució del jurat, que com ja hem dit va ser força controvertida, —ja que es disputava el primer premi juntament amb la proposta Llinás-Fontdevila—, es van fer una sèrie de recomanacions, encaminades a potenciar el passeig de la carretera, ordenar la coberta de la pista poliesportiva, moblar la zona d'aparcament i, sobretot, tornar a estudiar la disposició dels edificis, inicialment en L al nord de la zona, proposta que no va satisfer gairebé a ningú.

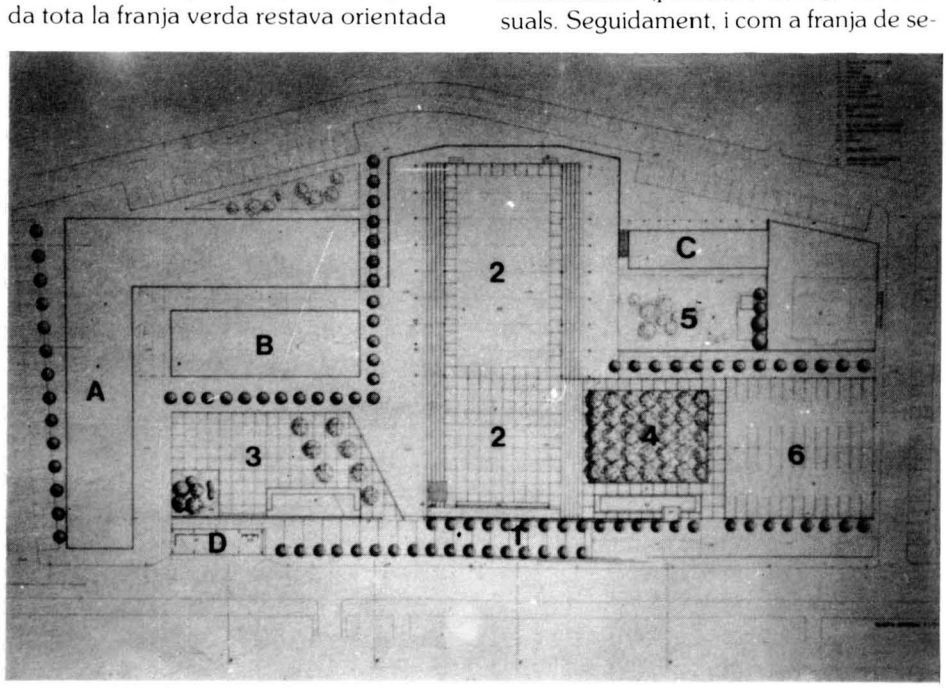
Aquestes recomanacions es van recollir en l'acord del Ple de l'Ajuntament, que va encarregar el projecte d'obres a l'equip guanyador del concurs, i el Pla Especial d'ordenació a l'equip guanyador del segon premi.

Adaptació del projecte guanyador a la realitat constuïble

L' encàrrec del projecte a l'equip del Sr. Xavier Gómez anava condicionat a la coordinació amb els redactors del Pla Especial, i a què es recollissin les recomanacions del jurat, en especial sobre el tractament del passeig i la zona principal d'aparcament, així com el manteniment dels costos totals dins d'un nivell raonable i assumible per l'Ajuntament.

Com a resultat de més de mig any de

ARXIU «EL VILATÀ»

Planta de la Plaça Nova de Gironella.

treball dels dos equips es van materialitzar les propostes definitives, tant per la disposició dels edicicis com per la urbanització del conjunt. El Pla Especial, de moment aparcat des de fa més d'un any, proposa reduir la zona edificable al solar de l'antiga serradora del Cadí, amb una forma de L invertida que, juntament amb les dues cases existents forma una C incipient, i permet també construir una nova edificació a l'est de la torre de Cal Puig. Amb aquesta proposta queda totalment lliure el front de l'avinguda Catalunya, i permet allargar el passeig articulador i base de la proposta guanyadora. L'última versió coneguda del projecte d'obres recull la majoria de les propostes fetes en el procés del concurs, traduint-lo al llenguatge personal dels autors, que podríem classificar dintre del neoracionalisme de les últimes onades de l'Escola de Barcelona. Predomina la imatge dels elements construïts: murs, rampes pavimentades, escales, brolladors, estanyol,... sobre els elements vegetals i zones toves, que serveixen de complement o mobiliari de les anteriors. Aquesta imatge, que alguns han qualificat com «excessivament dura», entronca amb les últimes línies de l'arquitectura de l'espai públic, que tendeix a deixar ben definides les directrius esencials amb elements d'obra de fàbrica, i amb el complement de vegetació de port mitjà i alt, de molt més fàcil manteniment respecte a la zona de gespa tradicional. Aquesta és una circumstància gens menyspreable si tenim en compte la situació geogràfica del municipi, i les seves potencialitats econòmiques reals. Aquest tipus de projecte té l'inconvenient, considerem que temporal, d'oferir un aspecte un xic desolat mentre no adquireix una certa rellevància el port de l'arbrat que serveix de complement, i que a la llarga serà el que configurarà la imatge, tant des d'un punt de vista proper com llunyà.

La nova plaça, avui

L'execució del projecte, després de divuit mesos d'obres, es troba aproximadament al terç del total previst, i només pot donar una imatge aproximada del resultat final. Sembla ser que han sortit dificultats de gestió, i possiblement polítiques, que fan preveure un acabament com a mínim mutilat de la previsió inicial. Al costat d'aquests problemes administratius i polítics es nota una certa manca de delicadesa o potser impericia en la col·locació d'alguns materials de tecnologia poc experimentada.

Perspectiva de futur

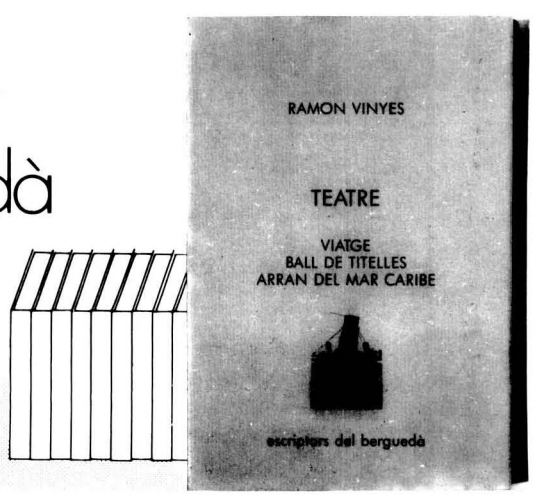
Malgrat les dificultats que ha sofert aquest projecte, per altra part molt normals en obres de gran envergadura, és innegable la forta repercussió en la imatge de la part central de la Vila de Gironella, tot potenciant el nou centre de la carretera en contraposició al vell nucli centrat a la plaça de la Vila, vertebrador de la vila medieval. La relació visual directa entre ambdues places, que considerem aconseguida, contribueix a cohesionar les dues parts generadores de la Vila i trenca amb la tradicional desconnexió que sembla haver viscut aquests últims cent anys. Aquest lligam es podria veure potenciat amb la correcta execució de la segona fase de les obres, que preveu una connexió directa amb el passeig del Riu, i el mirador de la plaça de l'Hospital, així com amb un acabament digne de les obres d'aquest passeig. El resultat final, però, vindrà molt condicionat per la disposició que adopti la construcció de la zona nord, complement del teló de fons de la muralla, així com de l'equilibri que es pugui aconseguir entre la innegable necessitat de nous aparcaments i la també imprescindible necessitat de zones d'esplai i repòs al servei de tots els vilatans, possibilitat que no cal menysprear en una zona tan ben emplaçada com és aquesta.

També pot resultar un factor a tenir en compte el possible acabat i previsió d'usos que es pugui fer a la plaça polifuncional, que en el projecte es pensava com a lloc de pràctica esportiva més o menys informal, i també com a espai cobert polifuncional, que permetia acollir reunions multitudinàries o actes d'una certa rellevància social.

De moment la solució definitiva per a aquesta part del projecte s'albira llunyana, i no es veu massa clar la impressió que farà l'espai descobert i amb les graderies inacabades. També cal valorar les diferents alternatives per a donar un ús adient a tot el conjunt, que garanteixi un flux regular de vianants, contribueixi a donar vida a un espai lliure de prop de vuit mil metres quadrats, superfície gens menyspreable en una Vila de cinc mil habitants. Aquest espai, de no disposar d'aquesta riquesa d'ocupació, pot esdevenir un buit urbà, tal com ho ha estat els últims anys, encara que la seva imatge visual experimenti algunes millores.

BIBLIOTECA
escriptors
del berguedà

EDICIONS DE L'ALBÍ

JA EN SOU SUBSCRIPTORS?

Darrer títol publicat:

TEATRE de Ramon Vinyes.

VIATGE, BALL DE TITELLES i ARRAN DEL MAR CARIBE. *Tres de les obres més representatives de Ramon Vinyes, ara en un sol volum.*

Edició i pròleg de Jaume Huch, introducció de Jacques Gilard. 264 pàgs. Berga, 1988.

Biblioteca "Escriptors del Berguedà", vol. 5.